

Thema Mitreissunfälle

De relatieve veiligheid van touw

Auteurs: Michiel Engelsman en Menno Boermans

In 2008 vonden er in de Alpen opmerkelijk veel ongelukken plaats waarbij bergbeklimmers elkaar meesleurden in een val. Ze waren in steil terrein onderling verbonden met een touw, maar hadden geen zekering aan de berg. Voor Michiel Engelsman en Menno Boermans reden om het thema nog eens onder de aandacht te brengen. Wanneer ga je wel en wanneer niet aan touw?

Meesleurongelukken (Mitreissunfälle) vormen een veelbesproken thema onder bergsporters. Velen zeggen het gevaar te kennen, maar toch gebeuren er elk jaar talloze van dit soort ongelukken, vaak met een dodelijke afloop. Een triest dieptepunt werd in de zomer van 2008 bereikt. Opmerkelijk frequent werden personen in een touwgroep meegesleurd, nadat een van de touwgenoten ten val was gekomen. Aan de Italiaanse zijde van de Mont Dolent kwamen vier klimmers om het leven, en ook op de Liskamm, de Zinal Rothorn en Pollux in Zwitserland vielen doden. Andere klimmers op de Rocca Nera (Zermatter Breithorn) hadden meer geluk: hun val werd wonderbaarlijk afgeremd, net vóórdat ze over een loodrechte ijswand de diepte in zouden verdwijnen. Bij al deze incidenten zorgde een touw ervoor dat er meer slachtoffers vielen dan alleen degene die als eerste was gevallen. Het touw, dat symbool staat voor veiligheid, zorgde juist voor onveiligheid. De klimmers waren in groepjes van twee, drie of vier, onderling met elkaar verbonden, zonder dat ze een zekering hadden aangebracht aan de berg. Ze gebruikten als het ware hun kameraden als 'vast punt'. Deze techniek is op een relatief vlakke gletsjer de juiste methode, maar de personen in kwestie bevonden zich in steil terrein waar vallen ernstige gevolgen kan hebben. In de Duitstalige Alpenlanden wordt dit

terrein zeer toepasselijk Absturzgelände genoemd. De klimmers hebben een inschattingfout gemaakt, maar wel een heel begrijpelijke. Waar komt dit misverstand vandaan?

We moeten daarvoor terug naar de start van een alpinistenloopbaan. Beginnende bergsporters krijgen in hun eerste alpiene cursussen (bijvoorbeeld een C1) van de gids of instructeur uitgelegd hoe je veilig over een gletsjer gaat. Het is min of meer de basis van de bergsportleer. Je vormt touwgroepen en je verbindt je met de andere personen met een touw. De gevolgen van een eventuele val in een gletsjerspleet kunnen zo beperkt worden en, indien nodig, kan een touwredding worden uitgevoerd. Een beginner leert zo 'aan touw gaan' toe te passen en de kans is groot dat het idee ontstaat dat een touw veiligheid biedt. Dat is grotendeels waar, maar - en dan komen we bij de essentie - niet altijd! Wanneer het terrein steiler wordt en het gevaar op 'naar beneden vallen' groter wordt dan het gevaar voor een 'val in een spleet', is het moment aangebroken om andere technieken toe te gaan passen. Deze technieken behoren echter niet tot de basiskennis van de beginnende of lichtgevorderde bergsporter. En zo kan het gebeuren dat meerdere personen zich ongezekerd in een steile sneeuw/ijs flank bevinden, verbonden met een touw. Ze handelen alsof ze op een min of meer vlakke gletsjer lopen.

Soleren óf uitzekeren

Wie zelfstandig de bergen in gaat en niet beschikt over de kennis van de touwtechnieken die je gebruikt in steil terrein ofwel Absturzgelände, doet er verstandig aan om uit dat terrein weg te blijven. Wie zichzelf wel geschikt acht om dat type terrein op te zoeken, moet zich eerst afvragen of hij daar durft te soleren. Daarmee bedoelen we 'je bewegen door alpien terrein zonder vast te zitten aan een andere persoon of de berg'. Het idee hierachter is, dat je zo zeker van je zelf bent dat de kans op een val zeer gering is. Mocht je desondanks tóch vallen, dan blijft de schade beperkt; je klimmaten worden niet meegetrokken. Als je kiest om een passage wél aan touw te gaan - omdat je soleren bijvoorbeeld te eng vindt of je niet zeker bent dat je een val zelf kunt afremmen - dan móet je zekeringen aanleggen. In rotsachtig terrein kan dat onder andere door het touw om rotspuntjes te leggen of door mobiele zekeringen (friends, nuts etc) te plaatsen. Deze techniek wordt ook wel lopende zekering genoemd. In ijs kun je onder meer ijsschroeven plaatsen en voor sneeuw kun je in uitzonderlijke gevallen de Sitzpickel-techniek toepassen of een 'dode man' maken. In de Verenigde Staten, Canada en Nieuw Zeeland nemen klimmers bijna standaard een Snowstake mee bij alpiene beklimmingen. We vermoeden dat in de toekomst ook in de Europese Alpen zo'n aluminium 'zeker-anker' vaker gezien wordt. In alle gevallen geldt: wanneer een van de klimmers valt, zorgt de zekering ervoor dat hij niet de afgrond in verdwijnt. Let wel: uitzekeren kost relatief veel tijd; dat doe je dus alleen in korte passages. Anticipeer hierop. Bedenk bij je tochtenplanning al of je verwacht dat je ergens niet gaat soleren en bespreek met je tochtgenoot welke mogelijkheden er zijn om dat touwtechnisch op te lossen. Ook het in- en uitbinden van het touw kost in het begin wellicht wat tijd, maar je zult zien: oefening baart hier zeker kunst.

Uitzonderingen voor ervarenen

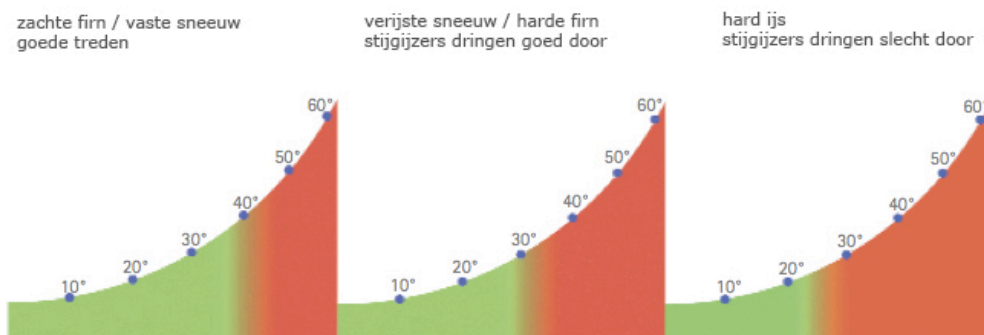
Een regel zou geen regel zijn, zonder uitzonderingen. Ervaren alpinisten (bijvoorbeeld berggidsen of mensen met jarenlange praktijkervaring in lastig terrein) kunnen ook nog andere methoden toepassen. De 'springtechniek' bijvoorbeeld: wanneer de één aan de linkerkant van een sneeuwgraat valt, springt de ander naar de rechter kant. Dit vergt bijzonder veel ervaring en kunde. Ook het gaan aan kort touw, een veelgebruikte manier om iemand met aanzienlijk minder ervaring door steile, valgevaarlijke passages te begeleiden, is voorbehouden aan zeer ervaren alpinisten. Het lastige is dat je dit nauwelijks realistisch kunt oefenen. Pas als je echt in een kritieke situatie terecht komt, weet je of je de techniek goed toepast. We raden deze techniek daarom af. Mocht je desondanks van mening zijn dat 'kort touw' ook voor jou in een bepaald geval de beste techniek is, zorg dan dat je weet hoe kort kort is. En ook belangrijk: pas deze techniek toe met maximaal één persoon aan je touw. Berggids Gottlieb Braun-Elwert schreef in het veiligheidstijdschrift van de Duitstalige Alpenclubs Bergundsteigen een verhelderend

verhaal met een nietsverhullende titel: Verbunden bis in den Tod. Daarin zegt hij onder meer: „Alleen in het meest ideale geval kan een alpinist een vallende kameraad van 80 kilogram op een lichtverijsde helling van 30 graden houden. In de regel valt de hele touwgroep naar beneden” en “Meer dan één persoon op een steile helling houden, kan als onmogelijk worden beschouwd”. Michael Wicky gaat in zijn artikel *Kurz en Schmerzlos* (Bergundsteigen) verder. Hij keek met een wiskundig oog naar het nut van de korttouwtechniek. Als je de verhoging van de veiligheid van de touwgroep (omdat touw psychologische steun geeft en de stapzekerheid van de klimmers verhoogt) afzet tegen het aantal doden dat valt wanneer het misgaat, zie je dat de korttouwtechniek voor een touwgroep met alpinisten van gelijk niveau slechts zelden rendement heeft.

Samenvattend zeggen we: alpinisten gebruiken een touw op de gletsjer, met het oog op het gevaar van gletsjerspleten. In steiler alpien terrein moet je soleren óf uitzekeren. Durf je niet te soleren en kun of wil je niet uitzekeren: draai dan om. Zeer ervaren alpinisten hebben nog een paar andere methoden tot hun beschikking, maar deze worden niet aanbevolen. Voorkom te allen tijde dat je in steil terrein verbonden bent met anderen zonder zekering aan de berg. Vastzitten aan een touw geeft misschien een veilig gevoel, maar biedt in de meeste gevallen slechts schijnveiligheid...

Afbeelding 01 - tabel

Waarschijnlijkheid om iemand te houden afgezet tegen de hellingshoek.
De relatief 'zekere' zones zijn groen, in de rode zones bestaat een groot gevaar voor Mitreissunfälle.
Bron: Bergundsteigen

Afbeelding 02 - een snowstake

